

Tato analýza vznikla v rámci projektu Centra pro komunitní práci střední Čechy „Komunitní plán sociálních služeb města Hořovice a spádových obcí na období 2014 – 2018“, který je podpořen z Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost a státního rozpočtu ČR.

Osoby ohrožené sociálním vyloučením se zaměřením na bezdomovectví, romskou problematiku a další rizikové jevy

Autor: CpKP střední Čechy ve spolupráci s externími zpracovateli

Verze: finální verze po jazykové korektuře

Datum: březen 2014

**OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST**

**PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST**
www.esfcr.cz

Obsah

1	Kontext provedeného šetření	3
2	Cílová skupina šetření	3
3	Metodologie šetření.....	3
4	Systematický nezúčastněný monitoring a dotazování v ulicích	4
4.1	Monitorované jevy	4
4.2	Hlavní zjištění z monitoringu a dotazování na ulicích	5
5	Hlavní zjištění z diskuse s pracovníci OSVZ MěÚ Hořovice	6
5.1	Chybějící pomoc a problémy z pohledu pracovníků OSVZ	6
5.2	Skladba klientů z hlediska etnicity	7
5.3	Příklady dobré praxe OSVZ	7
6	Závěr	7
7	Přílohy.....	7

1 Kontext provedeného šetření

V dubnu 2013 byl v Hořovicích a jejich spádovém území zahájen navazující proces komunitního plánování sociálních služeb. Projekt Komunitního plánu sociálních služeb města Hořovice a spádových obcí na období 2014 – 2018 je financován z prostředků ESF prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost a státního rozpočtu ČR.

CpKP střední Čechy spolupracuje s městem Hořovice na aktualizaci strategie sociálních služeb na území obce a jejího spádového území. Záměrem projektu je podporovat udržení nastaveného procesu plánování a dále jej rozšířit na celé spádové území. Do společného plánování se mohou zapojit i aktivní občané a poskytovatelé služeb (sociálních i návazných).

Výstupem projektu bude strategie udržitelnosti a rozvoje sociálních a návazných služeb na příští období. Cílem je zajištění dostupnosti a kvality sociálních služeb pro občany nejen na základě jejich potřeb, ale i s ohledem na možnosti celého území.

Předkládaná analýza zaměřená na osoby ohrožené sociálním vyloučením je analytickým výstupem projektu. Zjišťování potřeb občanů Hořovic a spádových obcí vnímáme jako důležitou součást strategického plánování, která motivuje místní veřejnost k zapojení do projektu a hledá řešení aktuálních problémů.

2 Cílová skupina šetření

Osoby ohrožené sociálním vyloučením představují jednu z dalších cílových skupin, na které jsme se při zjišťování potřeb v Hořovicích zaměřili. Šetření byla zacílena na hrozby, které mohou mít za následek sociální vyloučení, na bezdomovectví a na romskou problematiku.

Tato cílová skupina není jasně vymezena a překrývá se s dalšími pracovními skupinami, jimiž se zabývá Komunitní plánování sociálních služeb – jde o rodinu, děti, mládež, seniory a osoby se zdravotním postižením. Do krizové situace nebo sociálního ohrožení se může dostat kdokoli. Při své práci jsme tedy vycházeli zejména ze zkušeností sociálních pracovníků Odboru sociálních věcí a zdravotnictví MěÚ Hořovice, které jsme doplnili o šetření v terénu vedené metodou systematického zúčastněného monitoringu.

Cílem šetření bylo popsat sociální jevy a rizikové vzorce chování, které vedou k sociálnímu vyloučení jednotlivců.

3 Metodologie šetření

V analýze osob ohrožených sociálním vyloučením a jejich potřeb vycházíme ze zjištění obsažených v dokumentu Analýza rizikových jevů u dětí a mládeže (Příloha č. 2). Na podzim 2013, konkrétně v říjnu a listopadu, jsme monitorovali situaci v ulicích Hořovic a spádové obce Komárov. Tuto část šetření realizovala dle našeho zadání zkušená spolupracující organizace Proxima Sociale, a.s. Její součástí byl také popis rizikových jevů ve vztahu k cílové skupině osob ohrožených sociálním vyloučením. Na základě zjištěných výsledků byla zpracována závěrečná zpráva s příslušným popisem ohrožení vedoucích k sociálnímu vyloučení, obsaženým zejména v její první části.

Dalším zdrojem informací je závěrečná zpráva z ohniskové diskuse s pracovníky Odboru sociálních věcí a zdravotnictví MěÚ Hořovice, kterou pro CpkP vedla a vyhodnotila Petra Klvačová, PhD. V diskusi se sociálními pracovníky nás zajímaly problémy z praxe související s cílovou skupinou osob ohrožených sociálním vyloučením (klienti OSVZ) a dostupné způsoby pomoci.

Výchozí šetření (viz příloha):

- 1) Monitoring a dotazování v ulicích: Analýza trávení volného času neorganizovaných dětí a mládeže v lokalitě Hořovice se zaměřením na potřebnost vhodných služeb pro tuto cílovou skupinu (Příloha č. 1)
- 1) Diskuse s pracovníky Odboru sociálních věcí a zdravotnictví MěÚ Hořovice: Problémy klientů a možnosti jejich řešení z pohledu pracovníků OSVZ MěÚ Hořovice (Příloha č. 2)

4 Systematický nezúčastněný monitoring a dotazování v ulicích

4.1 Monitorované jevy

Neorganizované děti a mládež

- Volný čas tráví pasivně v ulicích města nebo v parkových lokalitách. Věk ohrožených osob se pohybuje od 10 do 22 let, s převahou 15 - 18letých. Mezi nejčastější způsoby trávení volného času patří posedávání na lavičkách na náměstí, na autobusovém nádraží, v parcích, v okolí škol, u rampy za Finančním úřadem a na jiných veřejných místech.
- Pravidelnými činnostmi sledovaných osob jsou kouření, hlasité rozhovory, poslouchání hudby z telefonů nebo MP3 přehrávačů, drobné vandalství a experimenty s návykovými látkami, zejména s marihuanou a alkoholem, které jsou významným prostředkem pro zahánění nudy.

Subkulturní projevy a skupiny

- Výskyt různých subkulturních projevů v podobě nápisů, graffiti či nálepek je poměrně významný – jde o nápisy či graffiti vyjadřující sounáležitost s nějakou skupinou, s fotbalovými kluby, popř. s „hooligans“ subkulturou.
- Objevují se i protiromské nápisy („Cikáni jsou mor“), nacistické symboly (hákový kříž) a další projevy (nálepka hudební skupiny Operace Artaban, dříve apolitické skinheadské skupiny, která je nyní spojována s neonacisty).

Graffiti

- Scéna, která má ambice tvořit graffiti jako umění, v Hořovicích téměř neexistuje.

Osoby bez přístřeší (či jevící známky OBP)

- Osoby, které jsou skutečně bez přístřeší, se ve městě pravděpodobně příliš nevyskytují. Převažují spíše obyvatelé, kteří sice mají kde bydlet, avšak jeví známky osob bez přístřeší, tj. pohybují se v okolí supermarketů a u kontejnerů a vybírají jejich obsah, jsou špinaví, v zanedbaném oblečení, občas pod vlivem alkoholu apod. Jejich výskyt je náhodný a jde spíše o jednotlivce.

Návykové látky

- V Hořovicích je rozvinuta scéna konzumentů nealkoholových drog a dochází zde i k jejich prodeji. Nejrozšířenější drogou je pervitin, avšak monitoring výskyt materiálu pro nitrožilní aplikaci nepotvrdil. Byla ale objevena místa, kde se setkávají uživatelé marihuany. Ze šetření, a zejména z rozhovorů, vyplynulo, že marihuana je pro mládež významným prostředkem pro zahánění nudy a představuje přirozenou součást setkání s kamarády. Bohužel u některých osob není výjimkou ani užívání již zmíněného pervitinu, a to zejména mezi mládeží ve věku nad 18 či těsně pod 18 let.
- Samostatnou kapitolu pak tvoří alkohol. Primární cílové skupině je dostupný, což potvrzuje provedený monitoring a nalezené lahve a krabice od alkoholu v místech setkávání.

Nezabezpečené budovy a objekty

- Nezabezpečených budov a objektů není v Hořovicích mnoho.

4.2 Hlavní zjištění z monitoringu a dotazování na ulicích

Analýza ukázala, že se u většiny respondentů projevují poměrně **silné rasistické, respektive protiromské tendence** či **názory**, a to zejména v souvislosti s Romy žijícími v místních ubytovnách. Daná problematika nebyla hlavním těžištěm analýzy a organizace Proxima Sociale ani není odborníkem na tuto oblast, přesto ale vzhledem k významnému zastoupení tohoto problému doporučujeme hledat možná řešení. Z hlediska **dětí a mládeže** například doporučujeme diskutovat o tématu v rámci programů primární prevence na školách či prostřednictvím školních metodiků. Pokud jde o samotné **obyvatele ubytoven**, bylo by vhodné se obrátit na nějakou **neziskovou organizaci** či **odborníky**, kteří mají s danou oblastí zkušenosti, a s nimi probrat možná řešení.

Otázka bezpečnosti v lokalitě - výsledkem šetření je závěr, že policejní hlídky se v lokalitě pohybují a zajišťují bezpečí a ochranu. Hlavním nedostatkem je spíše rozložení jejich přítomnosti z hlediska denní doby. Bylo by vhodné zintenzivnit přítomnost policie i ve večerních a nočních hodinách, a to zejména v rizikových lokalitách.

Doporučení zpracovatele monitoringu a dotazování v ulicích¹:

- Terénní sociální práce s dětmi a mládeží
- Nízkoprahové centrum pro děti a mládež
- Terénní program s uživateli návykových látek
- Informovanost dětí a mládeže
- Posílení bezpečnosti v lokalitě
- Řešení rasistické problematiky
- Spolupráce úřadu s dalšími institucemi v lokalitě

5 Hlavní zjištění z diskuse s pracovníci OSVZ MěÚ Hořovice

5.1 Chybějící pomoc a problémy z pohledu pracovníků OSVZ

Absence dětských psychologů a psychiatrů. Chybějí především odborníci na děti a mládež experimentující s drogami nebo užívající drogy, dále na řešení problémů spojených se školou, problémů doma, nerespektování autority rodičů, nerespektování společenských limitů (tj. co dítě může a co již ne). Tito klienti by potřebovali nejen psychoterapii, ale i rodinnou terapii.

Absence psychologů pro dospělé. Přibývá dospělých klientů s problémy a klientů trpících depresemi. V Hořovicích žádný psycholog nepracuje a nejbližší psycholožka sídlí v Berouně. Mezi nabízené služby patří i rodinná terapie.

Neexistence terénní psychiatrické pomoci v Hořovicích. Nejbližší dětský psychiatr působí v Příbrami a objednává na x měsíců dopředu. Další ordinace je v Řevnicích, ta má ale velmi špatnou dopravní dostupnost.

Psycholog – rodinný terapeut. V okolí Hořovic by byl takový specialista vhodný i pro řešení porozvodové situace dětí.

Případové konference. Hlavní problém spočívá v tom, že psychologové se případových konferencí neúčastní, nemají na ně čas.

Chybějící pomoc s bydlením pro dospělé bez peněz. Neexistuje možnost krátkodobého ubytování pro osoby bez peněžních prostředků. V některých případech úřad práce v takové situaci odmítá poskytnout mimořádnou okamžitou pomoc. Počet případů narůstá, řeší se minimálně jeden měsíčně.

Chybí centralizovaný zdroj informací o klientech, o jejich dluzích, zdravotních problémech, ošetřujících lékařích atd. Zdrojem problémů je výklad zákona na ochranu osobních údajů. Při případových konferencích OSPOD jsou úřednice zbaveny mlčenlivosti, pokud je přítomen klient.

Byrokracie, papírování. Používá se nevhodný počítačový program na vedení agendy o klientech, vyplňování informací do něj je velmi náročné.

Klienti ze skupiny seniorů mají velmi nízké důchody, a proto nejsou schopni splnit podmínky pro přijetí do domova důchodců.

¹ Podrobně popsána v Příloze č. 1

Mladí lidé se zdravotním postižením, kteří nemají nárok na invalidní důchod nebo je jejich invalidní důchod nízký. Tito lidé neodpracují požadovaný počet let, nemají nárok na důchod, nesplňují minimální dobu pojištění.

5.2 Skladba klientů z hlediska etnicity

Mezi klienty sociálního odboru postupně roste zastoupení **Romů**. Pracovnice si to vysvětlují tím, že došlo k výrazné změně fungování romské komunity. Dříve podle nich měla každá rodina svou hlavu, člověka s přirozenou autoritou, kterého ostatní příslušníci rodiny poslouchali. Dnešní mladá generace Romů ale nikoho takového nemá a ani o něj nemá zájem. **Její příslušníkům chybí pozitivní příklady**, s nimiž by se mohli identifikovat.

Pokud je klientem dítě, jsou zpravidla zároveň klienty i jeho **rodíče**, kteří většinou přicházejí na úřad s tím, že si s dětmi nevědí rady. Následuje spolupráce s psychologem, s psychiatrem a se školou, a pokud není nalezeno jiné řešení, může být podán i návrh na ústavní výchovu.

5.3 Příklady dobré praxe OSVZ

V rámci **sanace rodiny** pomáhají sociální pracovníci klientům **spravovat rodinné finance**, kontrolují účty a dodržování termínů plateb za nájem i za služby a dohlížejí na splácení dluhů. Jedná se o časově velmi náročnou práci.

Tvořivá setkání pro děti ze sociálně slabých rodin. Tyto tematické akce se konají jednou za měsíc. Při tvoření se děti mohou chovat přirozeně, mohou se odvázat. Podobné iniciativy jsou oboustranně obohacující, protože i sociální pracovníci se při nich mohou dozvědět něco o dětech, o jejich směřování apod.

Spolupráce s psychologem. Pokud pracovníci odesílají klienta do psychologické poradny, předem jeho problémy s psychologem konzultují. Cílem této konzultace je zabránit situaci, kdy sám klient neprojeví o psychologickou péči zájem nebo nebude schopen své problémy pojmenovat a popsat, takže mu psychologka nebude schopna pomoci.

6 Závěr

Předložený dokument shrnuje hlavní zjištění z dílčích šetření a návrhy řešení, které jsou podrobně popsány v závěrečných zprávách ze šetření.

Dalším krokem projektu KPSS bude na základě zjištění navrhnout v rámci pracovní skupiny Osoby ohrožené sociálním vyloučením jednotlivé priority a opatření s ohledem na možnosti jejich realizace i na jejich udržitelnost. Výstupy zapracujeme do Komunitního plánu sociálních služeb na období 2014 - 2018.

7 Přílohy

Příloha 1: Analýza volného času neorganizovaných dětí a mládeže v lokalitě Hořovice se zaměřením na potřebnost vhodných služeb pro tuto cílovou skupinu

Příloha 2: Problémy klientů a možnosti jejich řešení z pohledu pracovníků OSVZ MěÚ Hořovice